KOHTUJURISTI ETTEPANEK

JULIANE KOKOTT

esitatud 13. juulil 2006 [1]

I. Sissejuhatus

1. Käesoleva eelotsusemenetluse ajend on küsimus, kas ja millistel tingimustel võib naftakompanii määrata nendele teenindusjaamadele, mille tarnija tema on, kindlaks hinnad, millega müüakse mootorkütust lõpptarbijale. Sellised kindlaksmääratud hinnad on ette nähtud kokkulepetes, mida Hispaania naftakompanii Compañía Española de Petróleos S. A. (edaspidi „Cepsa") sõlmib tavaliselt teenindusjaamade käitajatega, kusjuures need kokkulepped kannavad nimetust komisjoni- või agendilepingud. Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio (Hispaania teenindusjaamade ettevõtjate liit, edaspidi „konföderatsioon") arvates on nimetatud praktika konkurentsikeeluga vastuolus ning ta esitas selle peale Hispaanias kaebuse.

2. Pärast seda, kui Euroopa Ühenduste Komisjon tegi hiljuti otsuse Repsol'i [2] asjas, tuleb uuesti kontrollida Hispaania naftakompanii ja nende teenindusjaamade, mille tarnija tema on, vahelisi õigussuhteid konkurentsiõiguse aspektist. Selle teemaga on juba korduvalt tegelenud ning äärmiselt erinevate tulemusteni jõudnud Hispaania ametiasutused ning kohtud, kes siseriikliku õiguse alusel tegelevad konkurentsiõiguslike küsimustega.

II. Õiguslik raamistik

A. *Ühenduse õigus*

3. Esmase õiguse tasandil tuleb viidata EÜ artiklile 81, mis on sõnastatud järgmiselt:

„1. Ühisturuga on kokkusobimatud ja keelatud kõik sellised ettevõtjatevahelised kokkulepped, ettevõtjate ühenduste otsused ja

1 — Algkeel: saksa.

2 — Komisjoni 12. aprilli 2006. aasta otsus juhtumis COMP/B-1/38.348 – Repsol (ELT L 176, lk 104).

kooskõlastatud tegevus, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust ning mille eesmärgiks või tagajärjeks on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ühisturu piires, iseäranis need kokkulepped, otsused ja tegevus, millega:

a) otseselt või kaudselt määratakse kindlaks ostu- või müügihinnad või mis tahes muud tehingutingimused;

b) piiratakse või kontrollitakse tootmist, turge, tehnilist arengut või investeeringuid;

[...]

2. Kõik käesoleva artikli põhjal keelatud kokkulepped või otsused on algusest peale tühised.

3. Lõike 1 sätted võib kuulutada kohaldamatuks:

— ettevõtjatevaheliste kokkulepete või kokkuleppeliikide suhtes;

— ettevõtjate ühenduste otsuste või otsuseliikide suhtes;

— kooskõlastatud tegevuse või kooskõlastatud tegevuse liikide suhtes,

mis aitavad parandada kaupade tootmist või levitamist või edendada tehnilist või majanduslikku progressi, võimaldades samal ajal tarbijatel saada sellest tulenevast kasust õiglase osa, ilma et

a) kehtestaks asjassepuutuvatele ettevõtjatele piiranguid, mis ei ole nimetatud eesmärkide saavutamiseks hädavajalikud;

b) annaks sellistele ettevõtjatele võimalust kõrvaldada konkurentsi kõnesolevate toodete olulise osa suhtes."

4. Teisesest õigusest on olulised kaks komisjoni grupierandi määrust: komisjoni 22. juuni 1983. aasta määrus (EMÜ) nr 1984/83 asu-

tamislepingu artikli 85 lõike 3 [3] kohaldamise kohta ainuõigusliku ostukokkuleppe liikide suhtes [4] (edaspidi määrus nr 1984/83) ja komisjoni 22. detsembri 1999. aasta määrus (EÜ) nr 2790/1999 asutamislepingu artikli 81 lõike 3 kohaldamise kohta vertikaalkokkuleppe ja kooskõlastatud tegevuse liikide suhtes [5] (edaspidi „määrus nr 2790/1999").

5. Määrus nr 1984/83 kehtis kuni 31. detsembrini 1999 [6]. Selle III jaotises „Erisätted teenindusjaamakokkulepete kohta" oli muu hulgas sätestatud:

„Artikkel 10

Vastavalt asutamislepingu artikli 85 lõikele 3 ja käesoleva määruse artiklitele 11–13 deklareeritakse käesolevaga, et asutamislepingu artikli 85 lõiget 1 ei kohaldata kokkulepete suhtes, milles kokkuleppepoolteks on ainult kaks ettevõtjat ja milles üks kokkuleppepool (edasimüüja) lepib kokku teise kokkuleppepoolega (tarnija), et ta vastutasuks saadud eriliste kaubanduslike või rahaliste eeliste eest ostab kokkuleppes nimetatud teatavaid naftal põhinevaid mootorsõidukikütuseid või kokkuleppes nimetatud teatavaid naftal põhinevaid mootorsõidukikütuseid ja muid kütuseid edasimüümiseks kokkuleppes kindlaksmääratud teenindusjaamas üksnes sellelt tarnijalt, tarnijaga seotud ettevõtjalt või ettevõtjalt, millele tarnija on usaldanud oma kaupade turustamise.

Artikkel 11

Lisaks artiklis 10 tähendatud kohustusele ei kehtestata edasimüüjale mingeid muid konkurentsipiiranguid peale:

a) kohustuse mitte müüa kokkuleppes kindlaksmääratud teenindusjaamas teiste ettevõtjate tarnitud mootorsõidukikütust ja muid kütuseid;

b) kohustuse mitte kasutada kokkuleppes kindlaksmääratud teenindusjaamas teiste ettevõtjate tarnitud määrdeõlisid

3 — Nüüd EÜ artikli 81 lõige 3.

4 — EÜT L 173, lk 5. See määrus tugines volitusele nõukogu 2. märtsi 1965. aasta määruses (EMÜ) nr 19/65 asutamislepingu artikli 85 lõike 3 kohaldamise kohta teatavat liiki kokkulepete ja kooskõlastatud tegevuse suhtes (EÜT1965, 36, lk 533; viimati muudetud nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määrusega (EÜ) asutamislepingu artiklites 81 ja 82 sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (edaspidi „määrus nr 1/2003") EÜT L 1, lk 1). Vt lisaks teatis komisjoni 22. juuli 1983. aasta määruste (EMÜ) nr 1983/83 ja nr 1984/83 asutamislepingu artikli 85 lõike 3 kohaldamise kohta ainuõigusliku turustuskokkuleppe ja ainuõigusliku ostukokkuleppe liikide suhtes (algselt avaldatud EÜT 1983, C 355, lk 7; täielikult uuesti avaldatud EÜT 1984, C 101, lk 2).

5 — EÜT L 336, lk 21. Ka see määrus tugineb määruses nr 19/65 antud volitusele võtta vastu grupierandeid käsitlevaid määruseid.

6 — Algselt kehtis määrus nr 1984/83 vastavalt selle artikli 19 lõikele 2 kuni 31. detsembrini 1997. Hiljem pikendati määruse kehtivust kuni 31. detsembrini 1999 (vt komisjoni 30. juuli 1997. aasta määruse (EÜ) nr 1582/97, millega muudetakse määruseid (EMÜ) nr 1983/83 ja 1984/83 asutamislepingu artikli 85 lõike 3 kohaldamise kohta ainuõigusliku turustuskokkuleppe ja ainuõigusliku ostukokkuleppe liikide suhtes, artikkel 2, EÜT L 214, lk 27). Lisaks kehtisid määrusega nr 1984/83 kehtestatud erandid vastavalt määruse nr 2790/1999 artikli 12 lõikele 1 kuni 31. maini 2000 edasi.

või teisi samalaadseid naftal põhinevaid tooteid, kui tarnija või seotud ettevõtja on teinud edasimüüjale kättesaadavaks õlitamiskanali või muu mootorsõidukite õlitamiseks mõeldud sisseseade või rahastanud selle hankimist;

c) kohustuse reklaamida teiste ettevõtjate tarnitud kaupu kokkuleppes kindlaksmääratud teenindusjaamas või väljaspool seda üksnes vastavalt sellele, milline on kõnealuste kaupade osatähtsus teenindusjaamas müümisel saadud kogukäibest;

d) kohustuse lasta tarnijale või seotud ettevõtjale kuuluvat või tarnija või seotud ettevõtja rahastatud sisseseadet hooldada tarnijal või tarnija määratud ettevõtjal.

Artikkel 12

1. Artiklit 10 ei kohaldata, juhul kui:

a) tarnija või seotud ettevõtja kehtestab edasimüüjale kaupade (v.a mootorsõidukid- ja muud kütused) ja teenuste suhtes ainuõigusliku ostukohustuse, v.a juhul, kui on tegemist artikli 11 punktides b ja d tähendatud kohustustega;

b) tarnija piirab edasimüüja vabadust omandada edasimüüja enda valitud ettevõtja kaupu või teenuseid, mille suhtes käesoleva jaotise sätete kohaselt ei või kehtestada ei ainuõiguslikku ostukohustust ega konkureerivate kaupadega kauplemise keeldu;

c) kokkulepe sõlmitakse määramata ajaks või rohkem kui kümneks aastaks;

d) tarnija kohustab edasimüüjat kehtestama oma õigusjärglasele ainuõiguslikku ostukohustust pikemaks ajaks, kui oleks olnud edasimüüja enda side tarnijaga.

2. Kui kokkulepe kehtib teenindusjaama kohta, mida tarnija edasimüüjale üürib või mida ta edasimüüjal lubab kasutada mõne muu seaduse või tõsiasja alusel, võidakse edasimüüjale kehtestada käesolevas jaotises tähendatud ainuõiguslikud ostukohustused

või konkurentsikeelud lõike 1 punktis c sätestatust hoolimata kogu selleks ajaks, mil ta neid ruume tegelikult kasutab." [mitteametlik tõlge]

6. Alates 1. juunist 2000 asendas määrust nr 1984/83 ning teisi sel ajal kehtinud grupierandeid käsitlevaid õigusakte määrus nr 2790/1999, millega kehtestati teatud vertikaalkokkulepetele [7] sedavõrd, kuivõrd need kuuluvad EÜ artikli 81 kohaldamisalasse ning sisaldavad vertikaalpiiranguid [8], kuni 31. maini 2010 kehtivad üldised õigusnormid grupierandite kohta [9] (edaspidi ka „uued grupierandi normid").

7. Uued grupierandi normid kehtivad vastavalt määruse nr 2790/1999 artiklile 3 tingimusel, et turuosa ei ole suurem kui 30%. Lisaks on määruse nr 2790/1999 artikli 4 lõike 1 punktis a sätestatud, et uued grupierandi normid ei kehti nendele vertikaalkokkulepetele, mille eesmärk on piirata ostja võimet määrata kindlaks oma müügihind.

B. *Siseriiklik õigus*

8. Hispaania õigusest tuleb viidata 17. juuli 1989. aasta seadusele nr 16/1989 konkurentsikaitse kohta (Ley de Defensa de la Competencia) [10], mille artikli 1 lõikes 1 sätestatud „keelatud tegevuse" määratlus tugineb olulisel määral EÜ artikli 81 lõikele 1 ning on järgmine:

„Kõik kokkulepped, otsused, ühised soovitused või kooskõlastatud või teadlikult samasugune tegevus, mille eesmärgiks või tagajärjeks on või võib olla takistada, piirata või kahjustada konkurentsi tervel siseriiklikul turul või ühel osal sellest, on keelatud, iseäranis kui

a) otseselt või kaudselt määratakse kindlaks hinnad või mis tahes muud kauplemis- või teenuste tingimused;

[...]".

7 — Lühidalt öeldes on vertikaalkokkulepped sellised kokkulepped ettevõtjate vahel, kes tegutsevad tootmis- või turustamisahela eri tasanditel, vt lähemalt määruse nr 2790/1999 artikli 2 lõike 1 esimene lõik.

8 — Lühidalt öeldes on vertikaalpiirangud piirangud vertikaalkokkulepetes (vt. 7. joonealune märkus), mis sisaldavad konkurentsipiiranguid; vt lähemalt määruse nr 2790/1999 artikli 2 lõike 1 teine lõik.

9 — Vt määruse nr 2790/1999 artikkel 13. Kokkulepete suhtes, mis 31. mail 2000 juba kehtisid ja mis vastavad küll määruses nr 1984/83 sätestatud erandi tingimustele, kuid ei vasta määruses nr 2790/1999 sätestatud erandi tingimustele, oli viimati nimetatud määruse artikli 12 lõikes 2 ette nähtud kuni 31. detsembrini 2001 kestev üleminekuperiood.

10 — *Boletín Oficial del Estado* (edaspidi „*BOE*") nr 170, 18.7.1989, lk 22747.

9. Ley de Defensa de la Competencia rakendamiseks anti välja kuninga dekreet, 21. veebruari 1992. aasta Real Decreto nr 157/1992 [11]. Selle artikli 1 lõikes 1 oli pealkirja all „Grupierandid" sätestatud:

„Vastavalt [Ley de Defensa de la Competencia] artikli 5 lõike 1 punktile a on lubatud kokkulepped, milles osalevad ainult kaks ettevõtjat ja mis on seotud ühega järgmistest liikidest ning mõjutavad üksnes siseriiklikku turgu ja vastavad iga liigi puhul allpool esitatud tingimustele:

[...]

b) ainuõiguslikud ostukokkulepped, milles üks pool võtab teise poole ees kohustuse osta mõningaid kaupu edasimüügiks ainult sellelt teiselt poolelt, temaga seotud ettevõtjalt või kolmandalt ettevõtjalt, kelle hoolde tarnija oma kaupade turustamise on usaldanud, eeldusel et kokkuleppes järgitakse [määruse nr 1984/83] sätteid.

[...]".

11 — *BOE* nr 52, 29.2.1992, lk 7106.

10. Hiljem see kuninga dekreet tühistati ning antud dekreeti asendas kuninga 28. märtsi 2003. aasta dekreet nr 378/2003 [12], millega rakendati ühenduse tasandil vastu võetud uued õigusnormid, eriti määrus nr 2790/1999.

III. Asjaolud ja põhikohtuasi

11. Konföderatsioon esitas 4. mail 1995 Hispaania majandusministeeriumile [13] kaebuse teatud Hispaania naftakompaniide, eriti Cepsa peale seoses konkurentsi piirava tegevusega teenindusjaamade sektoris. Kaebuses leidis konföderatsioon muu hulgas, et 95%-le Cepsa võrgu teenindusjaamadest kehtivad komisjoni- ning agendilepingud, mida tavaliselt Cepsa ja teenindusjaamade käitajad, kelle tarnija Cepsa on, Hispaanias sõlmivad ja — mis konföderatsiooni märkuste kohaselt ei ole selles osas vaidluse all.

12. Kuigi kõik sellised lepingud ei ole täpselt sama sõnastusega, on enamikule neist eel-

12 — *BOE* nr 90, 15.4.2003, lk 14851.

13 — Ministerio de Economía y Hacienda, Servicio de Defensa de la Competencia.

otsusetaotluse esitanud kohtu andmete kohaselt siiski ühised iseäranis järgmised tunnused:

— Teenindusjaama käitaja kohustub müüma üksnes Cepsa mootorikütust ja muid kütuseid, järgides Cepsa kehtestatud jaemüügihindu ning müügi- ja käitamisetingimusi ja meetodeid.

Teenindusjaama käitajal on lepingu kehtivusajal keelatud otseselt või kaudselt lubada müüa kaupa või soodustada kauba müümist, mis konkureerib ainuõigusliku ostukokkuleppe esemeks olevaga, või osaleda sellistes tehingutes, mis püütakse teha või tehakse lepinguga seotud teenindusjaamas (või selle ümbruses).

— Teenindusjaama käitaja kannab ainuõigusliku ostukokkuleppe esemeks oleva kaubaga seotud riisikot alates hetkest, mil ta kauba Cepsa käest saab ja see „teenindusjaama hoiupaakide või -mahutite äärikust läbi voolab".

Sellest hetkest alates kohustub teenindusjaama käitaja hoidma kaupa tingimustes, mis on vajalikud selle kao ja kahjustamise vältimiseks ning vastutab vajadusel kauba mis tahes kao, reostamise või segunemise eest ning selle tõttu tekkinud kahju eest nii Cepsa kui ka kolmandate isikute ees.

— Teenindusjaama käitaja on kohustatud Cepsale tasuma mootorikütuse ja muude kütuste eest üheksa päeva jooksul alates nende teenindusjaama tarnimisest Cepsa poolt väljastatud üleantava maksedokumendiga.

— Teenindusjaama käitaja sai Cepsalt teenindusjaamadele vastaval juhul kehtivat „komisjonitasu". See tasu, mis hõlmas ka garantiitasu, koosnes kindlast summast liitri kohta (vastavalt sellele, kas tegemist oli bensiini, diiselkütuse (diisel A), erimärgistatud diiselkütuse (diisel B) või küttemasuudiga (diisel C)), millele lisandub iga-aastane kindel tasu. Cepsa maksab tasu üheksa päeva jooksul alates teenindusjaama tarnimisest.

13. Konföderatsiooni kaebuse peale algatatud menetlus lõpetati osaliselt 7. novembril 1997. Selle peale esitas konföderatsioon

esmalt halduskaebuse Tribunal de Defensa de la Competencia'le, mis jäeti rahuldamata; samuti jäeti rahuldamata ka tema kaebus Audiencia Nacional'ile. Konföderatsiooni kassatsioonkaebus Audiencia Nacionali otsuse peale on nüüd lahendamisel Tribunal Supremo's [14].

IV. Eelotsusetaotlus ja menetlus Euroopa Kohtus

14. 3. märtsi 2005. aasta määrusega peatas Tribunal Supremo menetluse ja esitas Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas määruse nr 1984/83 artikleid 10–13 tuleb tõlgendada nii, et nende kohaldamisala hõlmab ainuõiguslikke mootorikütuse ja muude kütuste müügilepinguid, mis formaalselt on käsitletavad komisjoni- või agendilepingutena ja mis sisaldavad järgmisi tingimusi:

a) teenindusjaama käitaja kohustub müüma üksnes tarnija mootorikütust ja muid kütuseid, järgides tarnija kehtestatud jaemüügihindu ning müügi- ja käitamise tingimusi ja meetodeid;

b) teenindusjaama käitaja kannab kaubaga seotud riisikot alates hetkest, mil ta kauba teenindusjaama hoiumahutitesse tarnijalt vastu võtab;

c) alates kauba vastuvõtmisest kohustub käitaja hoidma kaupa tingimustes, mis võimaldavad vältida kauba igasugust kadu või kahjustamist, ja vastutab kaupa mõjutada võiva mis tahes kao, reostamise või segunemise eest ning selle tõttu tekkinud mis tahes kahju eest vajaduse korral nii tarnija kui ka kolmandate isikute ees;

d) teenindusjaama käitaja on kohustatud tasuma tarnijale mootorikütuse ja muude kütuste eest üheksa päeva jooksul alates nende teenindusjaama tarnimisest?"

15. Konföderatsioon ja Cepsa ning Euroopa Ühenduste Komisjon esitasid Euroopa Kohtule kirjalikud ja suulised märkused.

14 — Edaspidi ka „eelotsusetaotluse esitanud kohus".

V. Hinnang

18. Selline käsitus ei ole minu arvates veenev.

A. *Eelotsusetaotluse vastuvõetavus*

16. Nii Cepsa kui ka komisjon kahtlevad eelotsusetaotluse vastuvõetavuses.

Siseriikliku õiguse viited ühenduse õiguse sätetele

17. Esmalt toonitab Cepsa, et käesolevas kohtuasjas on käsitluse all ainult siseriiklikud asjaolud, mis kuuluvad lahendamisele siseriikliku õiguse kohaselt. Ühenduse õigus ei kuulu kohaldamisele ning ka kuninga dekreet nr 157/1992 ei ole tunnistanud seda kohaldatavaks. Veelgi enam, kuninga dekreedis nr 157/1992 artikli 1 lõike 1 punktis b üksnes viidatakse määrusele nr 1984/83. Seepärast on Cepsa seisukohal, et Euroopa Kohtul puudub pädevus eelotsuse küsimusele vastamiseks.

19. Ainult siseriiklikul kohtul on pädevus tema menetluses oleva kohtuasja eripärasid arvestades hinnata nii eelotsuse vajalikkust oma otsuse tegemiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust. Euroopa Kohus saab siseriikliku kohtu esitatud taotluse jätta läbi vaatamata üksnes siis, kui on ilmne, et taotletud ühenduse õiguse tõlgendamisel puudub igasugune seos põhikohtuasja asjaoludega või esemega, või kui küsimus on üldine või hüpoteetiline, või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele. [15] Muudel juhtudel on Euroopa Kohus põhimõtteliselt kohustatud vastama eelotsuse küsimustele, mis puudutavad ühenduse õigusnormide tõlgendamist. [16] See kehtib ka nendes asjades, milles ühenduse õiguse normid muutuvad oluliseks üksnes seetõttu, et neile on viidatud siseriiklikus õiguses. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei ole EÜ artikli 234 sõnastuse ega eelotsusemenetluse esemega välistatud sellise ühenduse õigusnormi tõlgendamise kohta esitatud eelotsuse küsimustele vastamine, millele liikmesriigi õiguses üksnes viidatakse, et

15 — Väljakujunenud kohtupraktika, vt eelkõige 15. detsembri 1995. aasta otsus kohtuasjas C-415/93: Bosman (EKL 1995, lk I-4921, punktid 59–61) ja 10. jaanuari 2006. aasta otsus kohtuasjas C-344/04: International Air Transport Association (EKL 2006, lk I-403, punkt 24).

16 — Eespool 15. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsused Bosman (punkt 59) ja International Air Transport Association (punkt 24).

määrata kindlaks puhtalt siseriiklikku laadi olukord. [17]

20. Euroopa Kohus on vastupidi eelnevale korduvalt sedastanud, et ühenduse õiguskorra huvides on lahknevate tõlgenduste vältimiseks tulevikus vaja anda igale ühenduse õigussättele ühtne tõlgendus, olenemata selle sätte kohaldamise asjaoludest. [18]

21. Konkurentsiõiguse valdkonnas on huvi ühenduse tasandil kehtivate sätete võimalikult ühetaoliseks tõlgendamiseks ja kohaldamiseks eriti suur.

22. Esiteks iseloomustab konkurentsiõigust tihti võimalus kohaldada samadele asjaoludele korraga nii siseriikliku õiguse kui ka ühenduse õiguse sätteid. [19] Niisugune olukord esineb alati siis, kui siseriikliku õiguse ja ühenduse õiguse kohaldamisalad kattuvad, see tähendab kui ettevõtjatevahelised kokkulepped on lisaks siseriiklikule konkurentsiõigusele hõlmatud ka EÜ artikliga 81 eelkõige seetõttu, et need võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust kõnealuse sätte tähenduses.

23. Alates määruse nr 1/2003 [20] jõustumisest on liikmesriikide konkurentsiasutustel ja siseriiklikel kohtutel sellisel juhul ainult siseriikliku konkurentsiõiguse kohaldamine isegi sõnaselgelt keelatud. Määruse nr 1/2003 artikli 3 kohaselt peavad nad sellistel juhtudel samal ajal siseriikliku konkurentsiõigusega kohaldama ka EÜ artiklit 81 [21]; seejuures tuleb arvestada ka ühenduse õiguse ülimuslikkust, iseäranis näiteks grupierandi määrusi. [22]

24. Teiseks aga tugineb paljude liikmesriikide konkurentsiõigus ka puhtalt siserii-

17 — 18. oktoobri 1990. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-297/88 ja C-197/89: Dzodzi (EKL 1990, lk I-3763, punktid 34–36), 8. novembri 1990. aasta otsus kohtuasjas C-231/89: Gmurzynska-Bscher (EKL 1990, lk I-4003, punktid 19–25), 17. juuli 1997. aasta otsused kohtuasjas C-28/95: Leur-Bloem (EKL 1997, lk I-4161, punktid 24–27) ja kohtuasjas C-130/95: Giloy (EKL 1997, lk I-4291, punktid 20–23), 11. jaanuari 2001. aasta otsus kohtuasjas C-1/99: Kofisa Italia (EKL 2001, lk I-207, punktid 20–22), 17. märtsi 2005. aasta otsus kohtuasjas C-170/03: Feron (EKL 2005, lk I-2299, punkt 11) ja 16. märtsi 2006. aasta otsus kohtuasjas C-3/04: Poseidon Chartering, (EKL 2006, lk I-2505, punktid 14 ja 15); vt ka 7. jaanuari 2003. aasta otsus kohtuasjas C-306/99: BIAO (EKL 2003, lk I-1, punktid 88–90).

18 — Vt selle kohta eespool 17. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsused Dzodzi (punkt 37), Leur-Bloem (punkt 32), Giloy (punkt 28), Kofisa Italia (punkt 32) ja Poseidon Chartering (punkt 16).

19 — 13. veebruari 1969. aasta otsus kohtuasjas 14/68: Walt Wilhelm (EKL 1969, lk 1, punkt 3); vt selle kohta 10. juuli 1980. aasta otsus liidetud kohtuasjades 253/78 ja 1/79–3/79: Giry ja Guerlain (EKL 1980, lk 2327, punkt 15), 16. juuli 1992. aasta otsus kohtuasjas C-67/91: Asociación Española de Banca Privada jt (EKL 1992, lk I-4785, punkt 11) ja 26. novembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-7/97: Bronner (EKL 1998, lk I-7791, punkt 19).

20 — Määrusega nr 1/2003 kaasajastati EÜ artiklite 81 ja 82 kohaldamise sätteid ning kaasati liikmesriikide konkurentsiasutused ja siseriiklikud kohtud suuremal määral Euroopa konkurentsiõiguse kohaldamisse; vt selle kohta nt määruse nr 1/2003 põhjendused 6, 7 ja 15 ning artiklid 5 ja 6.

21 — Määruse nr 1/2003 artikli 3 lõige 1.

22 — Vt selle kohta määruse nr 1/2003 artikli 3 lõike 2 esimene lause.

klikku laadi olukordades ühenduse õiguse vastavatele sätetele. Kuigi see oli nii juba varem, võis hiljuti täheldada samasugust tendentsi pärast määruse nr 1/2003 jõustumist.

25. Ühenduse õigusele tuginemine on märgatav samuti käesolevas kohtuasjas vaidluse all olevate Hispaania konkurentsiõiguse sätete puhul: nii nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus on märkinud, lähtus juba seaduse nr 16/1989 (Ley de Defensa de la Competencia) artikli 1 lõige 1 suurel määral EÜ artikli 81 lõikest 1. Ka kuninga dekreedi nr 157/1992 preambuli [23] kohaselt oli dekreedi eesmärk viia Hispaania siseriikliku õiguse kohaldamisala kooskõlla ühenduse õiguse kohaldamisalaga. [24] Nimetatud kuningliku dekreedi artikli 1 lõike 1 punktis b sisaldunud sõnaselget viidet sel ajal kehtinud ühenduse konkurentsiõigusele määruse nr 1984/83 kujul tuleb vaadelda just selles kontekstis. [25]

26. Nimelt seetõttu, et ühenduse grupierandi määrusele viitavat siseriikliku konkurentsiõiguse sätet võib kohaldada nii iseseisvalt kui ka samal ajal ühenduse õiguse sätetega, on eriti tähtis, et vastavat ühenduse õigust tõlgendatakse ja rakendatakse ühetaoliselt. Takistada tuleb lahknevusi ühenduse õiguse ühe ja sellesama sätte tõlgendamisel vastavalt sellele, kas säte on oluline üksnes kaudselt (viite kaudu siseriiklikus õiguses) või kuulub kohaldamisele otseselt (kuna lisaks siseriiklikule õigusele kuulub kohaldamisele ka EÜ artikkel 81).

27. Neid asjaolusid arvestades võib siseriiklik kohus esitada Euroopa Kohtule EÜ artikli 234 alusel eelotsuse küsimuse selliste ühenduse konkurentsiõiguse sätete tõlgendamise kohta, nagu seda on grupierandeid kehtestavad sätted määruses

23 — Sellele vastavalt on kuninga dekreedi nr 157/1992 preambuli põhjenduses 2 sätestatud: „Arvestades [Ley de Defensa de la Competencia] jõustumisest möödunud aega on soovitav kehtestada ka meie õiguskorras erand nendest kokkulepetest, mis samasuguse normitehnika kohaselt on ühenduse õiguse kohaselt juba erandi esemeks, juhul kui see kuulub vastavasse kohaldamisalasse. Sellega on võimalik [...], vastavas kohaldamisalas, viia liikmesriigi õiguskord kooskõlla ühenduse õigusega [...]."

24 — See kehtib mh kuninga dekreedi nr 378/2003 kohta, millega tunnistati kehtetuks ja asendati kuninga dekreet nr 157/1992: vastavalt rõhutatakse kuninga dekreedi nr 378/2003 preambuli põhjendustes 4 ja 5 vajadust viia siseriiklik õigus grupierandite valdkonnas kooskõlla ühenduse õigusega ning arvestada oluliste muudatustega ühenduse tasandil, mh määruse nr 2790/1999 vastuvõtmisega.

25 — Vastupidi Cepsa seisukohale erineb käesolev kohtuasi sellega põhimõtteliselt kohtuasjast Kleinwort Benson, mille puhul puudus siseriiklikus õiguses võrreldav viide ning mh olid sõnaselgelt lubatud ka muudatused ühenduse tasandil kehtivatest õigusnormidest (28. märtsi 1995. aasta otsus kohtuasjas C-346/93: Kleinwort Benson, EKL 1995, lk I-615, eelkõige punktid 16–19; kohtuasjas oli vaidluse all Brüsseli konventsioon).
Lisaks on aga ainult siseriikliku kohtu ülesanne määrata kindlaks siseriiklikus õiguses ühenduse õigusele osundava viite täpne ulatus (vt eespool 17. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsused Dzodzi, punktid 41 ja 42 ning Leur-Bloem, punkt 33).

nr 1984/83, isegi kui need on asjakohased ainult kaudselt, see tähendab viite kaudu siseriiklikus õiguses ning puhtalt siseriikliku laadi olukordade jaoks. [26]

Eelotsuse küsimuse asjakohasus otsuse tegemiseks, arvestades ajafaktorit

28. Komisjon väljendab käesoleva kohtuasja puhul kahtlust eelotsuse küsimusele antava vastuse asjakohasuse suhtes otsuse tegemiseks, kuna määrus nr 1984/83 on nüüdseks asendatud määrusega nr 2790/1999 ja seepärast on selle määruse tõlgendamine põhikohtuasja menetluse jaoks üksnes vähese praktilise väärtusega.

29. Ka see vastuväide ei veena mind. Sest nagu juba nimetatud, [27] on väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ainult siseriiklikul kohtul pädevus tema menetluses oleva kohtuasja eripärasid arvestades hinnata nii eelotsuse vajalikkust oma otsuse tegemiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust. Euroopa Kohus võib siseriikliku kohtu taotluse jätta läbi vaatamata üksnes siis, *kui on ilmne*, et taotletud ühenduse õiguse tõlgendamisel puudub igasugune seos põhikohtuasja asjaoludega või esemega, või kui küsimus on üldine või hüpoteetiline, ja kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele. Muudel juhtudel on Euroopa Kohus põhimõtteliselt kohustatud vastama eelotsuse küsimustele, mis puudutavad ühenduse õigusnormide tõlgendamist.

30. Käesolevas asjas ei ole mingil juhul *ilmne,* et Tribunal Supremo küsimusel puudub asjakohasus seoses sellega, et määrus nr 1984/83 tunnistati vahepealsel ajal kehtetuks. Hispaania kohtutes vaieldakse nimelt selle üle, kas konföderatsiooni 1997. aastal esitatud kaebuse peale algatatud menetluse võis lõpetada. Ei ole täiesti kohatu eeldada, et 1997. aasta menetluse lõpetamise määruse õiguspärasust tuleb hinnata vastavalt sel ajal kehtinud õigusele, see tähendab kuninga dekreedile nr 157/1992 ja selles viidatud määrusele nr 1984/83.

31. Siiski on Euroopa Kohtu ülesanne esitada siseriiklikule kohtule kõik juhtnöörid ühenduse õiguse tõlgendamiseks, mida saab kasutada siseriikliku kohtu menetluses oleva kohtuasja lahendamisel. Seepärast võib ta oma otsuses analüüsida ka neid ühenduse õiguse sätteid, millele eelotsusetaotluse esi-

26 — Vt selle kohta veel kord eespool 17. joonealuses märkuses viidatud kohtupraktika.

27 — Vt eespool käesolev ettepanek, punkt 19, ja eespool 15.–17. joonealuses märkuses viidatud kohtupraktika.

tanud kohus oma küsimuses ei viidanud.[28] Niisiis on Euroopa Kohtul õigus täiendada küsimust määruse nr 1984/83 tõlgendamise kohta selgitustega EÜ artikli 81 ja määruse nr 2790/1999 juurde,[29] ilma et see mõjutaks Tribunal Supremo esitatud eelotsusetaotluse vastuvõetavust.

Asjaolude kirjeldus eelotsusetaotluses

32. Komisjon leiab veel, et puudu on põhikohtuasja asjaolude põhjalikum kirjeldus.

33. Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et Euroopa Kohus saab siseriiklikule kohtule anda vajaliku vastuse üksnes siis, kui siseriiklik kohus on eelotsusetaotluses määratlenud esitatud küsimusi ümbritseva faktilise (ja õigusliku) raamistiku või vähemalt selgitanud nende küsimuste aluseks olevat faktilist olukorda.[30] Lisaks peab kõnealune kirjeldus andma ka liikmesriikide valitsustele ja teistele pooltele võimaluse esitada Euroopa Kohtu põhikirja artikli 23 alusel oma märkused.[31] Arvestada tuleb, et menetluse pooli teavitatakse vaid eelotsusetaotlusest.[32]

34. Iseäranis konkurentsi valdkonnas, mida tihti iseloomustavad kompleksed faktilised ja õiguslikud suhted, on vajalik faktilise (ja õigusliku) raamistiku täpne kirjeldus.[33] Euroopa Kohus ei tohiks küll ja eriti just selles valdkonnas esitada siseriiklike kohtunike eelotsusetaotluste koostamisele liiga

28 — Väljakujunenud kohtupraktika; vt 2. veebruari 1994. aasta otsus kohtuasjas C-315/92: Verband Sozialer Wettbewerb, nn Clinique kohtuotsus (EKL 1994, lk I-317, punkt 7), 22. jaanuari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-271/01: COPPI (EKL 2004, lk I-1029, punkt 27), 7. septembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-456/02: Trojani (EKL 2004, lk I-7573, punkt 38) ja 23. veebruari 2006. aasta otsus kohtuasjas C-471/04: Keller Holding (EKL 2006, lk I-2107, punkt 26).

29 — Vt selle kohta käesolev ettepanek, punktid 38–74.

30 — 26. jaanuari 1993. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-320/90–C-322/90: Telemarsicabruzzo jt (EKL 1993, lk I-393, punkt 6), 13. aprilli 2000. aasta otsus kohtuasjas C-176/96: Lehtonen ja Castors Braine (EKL 2000, lk I-2681, punkt 22), 17. veebruari 2005. aasta otsus kohtuasjas C-134/03: Viacom Outdoor (EKL 2005, lk I-1167, punkt 22), 6. detsembri 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-453/03, C-11/04, C-12/04 ja C-194/04: ABNA jt (EKL 2005, lk I-10423, punkt 45) ja 23. märtsi 2006. aasta otsus kohtuasjas C-237/04: Enirisorse (EKL 2006, lk I-2843, punkt 17), edasiste viidetega.

31 — 1. aprilli 1982. aasta otsus liidetud kohtuasjades 141/81–143/81: Holdijk jt (EKL 1982, lk 1299, punkt 6), eespool 30. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Lehtonen ja Castors Braine (punkt 23), eespool 30. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus ABNA (punkt 47) ja eespool 30. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Enirisorse (punkt 18) ning 30. juuni 1997. aasta määrus kohtuasjas C-66/97: Banco de Fomento e Exterior (EKL 1997, lk I-3757, punkt 8), 28. juuni 2000. aasta määrus kohtuasjas C-116/00: Laguillaumie (EKL 2000, lk I-4979, punkt 14), 8. oktoobri 2002. aasta määrus kohtuasjas C-190/02: Viacom I (EKL 2002, lk I-8289, punkt 14) ja 11. veebruari 2004. aasta määrus liidetud kohtuasjades C-438/03, C-439/03, C-509/03 ja C-2/04: Cannito jt (EKL 2004, lk I-1605, punkt 8).

32 — Eespool 31. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Holdijk (punkt 6), eespool 30. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Lehtonen ja Castors Braine (punkt 23) ja eespool 30. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Enirisorse (punkt 18) ning eespool 31. joonealuses märkuses viidatud kohtumäärus Banco de Fomento e Exterior (punkt 8), eespool 31. joonealuses märkuses viidatud kohtumäärus Laguillaumie (punkt 14), eespool 31. joonealuses märkuses viidatud kohtumäärus Viacom I (punkt 14) ja eespool 31. joonealuses märkuses viidatud kohtumäärus Cannito (punkt 8).

33 — Eespool 30. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Lehtonen und Castors Braine (punkt 22) ja eespool 30. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Viacom Outdoor (punkt 23) ning 19. märtsi 1993. aasta määrus kohtuasjas C-157/92: Banchero (EKL 1993, lk I-1085, punkt 5), eespool 31. joonealuses märkuses viidatud kohtumäärus Laguillaumie (punkt 19) ja eespool 31. joonealuses märkuses viidatud kohtumäärus Viacom I (punkt 22).

rangeid nõudeid, et mitte muuta eelotsusetaotluste esitamist praktiliselt võimatuks, sest siseriiklike kohtute ja Euroopa Kohtu kohtunike vahelise koostöö tähtsus on määruse nr 1/2003 jõustumisega kahtlemata pigem suurenenud kui vähenenud. [34] Samal ajal nõuab aga selline koostöö ka siseriiklikelt kohtutelt, kes koostavad eelotsusetaotlusi konkurentsiõiguse valdkonnas, erilist hoolikust. [35]

35. On tõsi, et Tribunal Supremo eelotsusetaotluses kirjeldatakse põhikohtuasja menetluse tegelikke asjaolusid ainult äärmiselt nappide sõnadega. Komisjon toob seepärast õigusega esile, et põhjalik kirjeldus peab sisaldama ka näiteks andmeid Cepsa tarnitud mootorikütuse [36] omandisuhete, samuti veokulude ning mootorikütuse turustamiseks vajalike kapitalikulutuste katmise kohta. Lisaks oleks olnud soovitav teada, kui kaua hoiti tarnitud mootorikütust Cepsa lepingutega seotud teenindusjaamade hoidlates.

36. Neile puudustele vaatamata on eelotsusetaotluse andmed minu arvamuse kohaselt piisavad põhikohtuasjast aru saamiseks. Faktiliste asjaolude põhjalik hindamine kuulub nagunii mitte Euroopa Kohtu, vaid siseriikliku kohtu pädevusse. [37] Euroopa Kohus peab eelotsusetaotluse esitanud kohtule andma üksnes arvamuse asjakohaste ühenduse õiguse sätete tõlgendamise kohta. [38] Selle eesmärgi täitmiseks on käesolevas asjas antud põhikohtuasja menetluse faktilise raamistiku kirjeldus piisav.

Vahejäreldus

37. Eelotsusetaotlus on seega vastuvõetav.

B. *Sisuline hinnang eelotsuse küsimusele*

1. Sissejuhatavad märkused

38. Põhikohtuasjas on vaidluse all, kas Hispaania konkurentsiasutus lõpetas õigusega haldusmenetluse Cepsa poolt tavaliselt sõlmitud lepingute ning iseäranis nendes teenindusjaamadele, mille jaoks Cepsa kütust tarnib, kehtestatud kohustuslike jaemüügi-

34 — Vt selle kohta eespool 20. joonealune märkus.

35 — Vt selle kõige kohta ka juba minu 28. oktoobri 2004. aasta ettepanek eespool 30. joonealuses märkuses viidatud kohtuasjas C-134/03: Viacom Outdoor (punkt 42).

36 — Edaspidi kasutatakse lihtsuse mõttes üksnes mõistet „mootorikütus", tehtud selgitused on aga ülekantavad ka muudele kütustele.

37 — 15. novembri 1979. aasta otsus kohtuasjas 36/79: Denkavit Futtermittel (EKL 1979, lk 3439, punkt 12), 19. jaanuari 2006. aasta otsus kohtuasjas C-265/04: Bouanich (EKL 2006, lk I-923, punkt 54), 23. veebruari 2006. aasta otsus kohtuasjas C-253/03: CLT-UFA (EKL 2006, lk I-1831, punktid 35 ja 36) ning 30. märtsi 2006. aasta otsus kohtuasjas C-451/03: Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti (EKL 2006, lk I-2941, punkt 69); sama moodi 3. juuli 1985. aasta otsus kohtuasjas 243/83: Binon (EKL 1985, lk 2015, punkt 21).

38 — Eespool 17. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Gmurzynska-Bscher (punkt 21), 1. aprilli 1993. aasta otsus kohtuasjas C-250/91: Hewlett Packard (EKL 1993, lk I-1819, punkt 9) ja 6. oktoobri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-291/03: MyTravel (EKL 2005, lk I-8477, punkt 43).

hindade suhtes. Euroopa Kohtule esitatud eelotsuse küsimust tuleb käsitleda seda tausta arvestades. Oma küsimusega soovib Tribunal Supremo sisuliselt teada, kas teenindusjaamadega sõlmitavaid lepinguid käsitlevad määruse nr 1984/83 artiklid 10–13 hõlmavad ka komisjoni- või agendilepinguteks nimetatud selliseid kokkuleppeid, mida Cepsa ja nende teenindusjaamade käitajad, kelle tarnija Cepsa on, tavaliselt sõlmivad.

39. Kirjeldatud lepingud kuuluvad määruse nr 1984/83 kohaldamisalasse ainult juhul, kui nad sisaldavad EÜ artikli 81 lõikega 1 (varem EÜ asutamislepingu artikli 85 lõige 1) hõlmatud *ettevõtjatevahelisi kokkuleppeid* [39]. Nimelt sisaldab määrus nr 1984/83 grupierandeid käsitlevaid sätteid EÜ artikli 81 lõike 3 (varem EÜ asutamislepingu artikli 85 lõige 3) tähenduses, millega teatud kindlatel tingimustel tunnistatakse, et EÜ artikli 81 lõikes 1 sätestatud keeldu ei kohaldata seal täpsemalt määratletud kokkulepete liikidele.

40. Enne määruse nr 1984/83 kohta seisukoha võtmist tuleb eelnevalt välja selgitada, kas komisjoni- või agendilepingud [40] sellisel kujul, nagu Cepsa neid teenindusjaamadega, mille tarnija ta on, tavaliselt sõlmib, kuuluvad üldse EÜ artikli 81 lõike 1 kohaldamisalasse.

2. EÜ artikli 81 lõike 1 kohaldatavus agentidele: ettevõtjatevahelise kokkuleppe mõiste

41. EÜ artikli 81 lõiget 1 ei kohaldata ainult tootmis- või turustamisahela sama tasandi ettevõtjatevahelistele horisontaalsetele kokkulepetele; selle sättega on lisaks hõlmatud ka vertikaalkokkulepped eri majandustasanditel tegutsevate ettevõtjate vahel. [41]

42. Agendilepingud puudutavad sellist vertikaalset suhet ja seepärast võivad olla hõlmatud EÜ artikli 81 lõikega 1. See kehtib aga ainult juhul, kui lisaks käsundiandjale saab ka agenti ennast käsitleda ettevõtjana, seega siis, kui kokkulepe on sõlmitud kahe iseseisva ettevõtja vahel.

39 — EÜ artikli 81 lõike 1 kohaldamisalasse kuuluvad ka ettevõtjate ühenduste otsused ning kooskõlastatud tegevus. Käesolevas asjas ei ole neil kahel alternatiivil aga tähendust, niisiis järgnevalt neid rohkem ei käsitleta.

40 — Edaspidi kasutatakse lihtsuse mõttes üksnes mõistet „agent", tehtud selgitused on aga ülekantavad ka komisjonäridele.

41 — 30. juuni 1966. aasta otsus kohtuasjas 56/65: LTM/MBU (EKL 1966, lk 282, 302 jj), 24. oktoobri 1995. aasta otsus kohtuasjas C-266/93: Volkswagen ja VAG Leasing (EKL 1995, lk I-3477, punkt 17) ja 28. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-306/96: Javico (EKL 1998, lk I-1983, punkt 11); vt lisaks 13. juuli 1966. aasta otsus liidetud kohtuasjades 56/64 ja 58/64: Consten ja Grundig *vs.* komisjon (EKL 1966, lk 322 ja 387) ning otsus kohtuasjas 32/65: Itaalia *vs.* nõukogu ja komisjon (EKL 1966, lk 458 ja 485): „Ei ole võimalik eristada juhul, kui seda ei tee asutamisleping."

43. Ühenduse konkurentsiõiguse valdkonnas hõlmab mõiste „ettevõtja" mis tahes majandustegevusega tegelevat üksust, sõltumata tema õiguslikust vormist ja rahastamisviisist, [42] kusjuures majandustegevuse mõistet iseloomustab kaupade ja teenuste pakkumise asjaolu teatud turul. [43] Agentide puhul tuleb eristada kahte turgu: esiteks turgu, millel agent pakub oma vahendusteenust võimalikele käsundiandjatele ja teiseks turgu, kus agent pakub käsundiandja kaupa või teenuseid võimalikele klientidele. [44]

a) Agendi seisund vahendusteenuste turul

44. Seoses agendi poolt pakutava vahendusteenusega tuleb märkida, et üldjuhul on agent iseseisev ettevõtja ja seega ettevõtja EÜ artikli 81 lõike 1 tähenduses. Agendilepingu sätteid, milles käsundiandja annab agendile üle teatud klientide või valdkondade teenindamise (ainuõigusliku esindamise sätted) või milles ta vastupidi keelab oma agendil tegutseda teiste käsundiandjate kasuks (konkurentsikeelusätted), peab seepärast olema võimalik hinnata EÜ artikli 81 kohaselt. [45] Ka kohtupraktika näib lähtuvat EÜ artiklist 81 küsimuses, kas agent töötab rohkem kui ühe käsundiandja kasuks [46] või siis osaliselt ühe käsundiandja kasuks ja osaliselt enda arvel. [47]

45. Seda käesolevale asjale üle kandes on sellised ainuõigusliku ostu sätted nagu need, mis sisaldusid Cepsa poolt tavaliselt sõlmitavates lepingutes teenindusjaamadega, käsitletavad kokkulepetena EÜ artikli 81 lõike 1 tähenduses. Nimelt kohustuvad teenindusjaamade käitajad nendega turustama oma teenindusjaamades ainult Cepsa mootorikütust. EÜ artikli 81 lõikes 1 sätestatud keelust võivad siiski sellistele sätetele olla kohaldatavad erandid vastavate grupierandi määruste alusel (määrus nr 1984/83 või määrus nr 2790/1999).

42 — Väljakujunenud kohtupraktika; vt 23. aprilli 1991. aasta otsus kohtuasjas C-41/90: Höfner ja Elser (EKL 1991, lk I-1979, punkt 21), 18. juuni 1998. aasta otsus kohtuasjas C-35/96: komisjon *vs.* Itaalia (EKL 1998, lk I-3851, punkt 36), 10. jaanuari 2006. aasta otsus kohtuasjas C-222/04: Cassa di Risparmio di Firenze (EKL 2006, lk I-289, punkt 107), eespool 30. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Enirisorse (punkt 28) ja 11. juuli 2006. aasta otsus kohtuasjas C-205/03 P: FENIN *vs.* komisjon (EKL 2006, lk I-6295, punkt 25).

43 — 16. juuni 1987. aasta otsus kohtuasjas 118/85: komisjon *vs.* Itaalia (EKL 1987, lk 2599, punkt 7), eespool 42. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Itaalia (punkt 36), eespool 42. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Cassa di Risparmio di Firenze (punkt 108), eespool 30. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Enirisorse (punkt 29) ja eespool 42. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus FENIN *vs.* komisjon (punkt 25).

44 — Sama kehtib ka turu kohta, millelt käsundiandja ostab endale kindla toote.

45 — Nii ka komisjoni 24. mai 2000. aasta teatis — suunised vertikaalpiirangute kohta (EÜT 2000, C 291, lk 1, punkt 19).

46 — Nii tuleb tõenäoliselt mõista 1. oktoobri 1987. aasta otsuse kohtuasjas 311/85: VVR *vs.* Sociale Dienst van de Plaatselijke en Gewestelijke Overheidsdiensten (EKL 1987, lk 3801) punkte 20 ja 21; vt sama moodi eespool 37. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Binon (eelköige punktid 20 ja 21).

47 — Vt selle kohta 16. detsembri 1975. aasta otsus liidetud kohtuasjades 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73: Suiker Unie jt *vs.* komisjon (EKL 1975, lk 1663, iseäranis punktid 544–547) ning eespool 41. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Volkswagen ja VAG Leasing (punkt 19).

b) Agendi seisund tema käsundiandja toodete turul

46. Seevastu ei saa agenti, kuigi ta võib õiguslikult olla iseseisev, käsitleda ettevõtjana EÜ artikli 81 tähenduses selles osas, mis puudutab tema poolt käsundiandja jaoks vahendatavaid tehinguid, see tähendab osas, mis on seotud käsundiandja kauba või teenuste turustamisega agendi poolt asjaomase toote turul. Vastavalt ei saa selliseid kokkuleppeid agendi ja tema käsundiandja vahel, mis sisaldavad ette kindlaks määratud tingimusi kauba ja teenuste turustamise kohta, näiteks kindlaks määratud jaemüügihindu, ilma pikemata EÜ artikli 81 ja ühenduse õiguses kehtivate grupierandeid käsitlevate õigusnormide alusel hinnata. Ainult selles osas, milles agent tegutseb käsundiandja kauba ja teenuste turul majanduslikult iseseisvalt, ilma oma käsundiandjaga majanduslikult ühtset üksust moodustamata, on EÜ artikkel 81 ja grupierandeid käsitlevad õigusnormid üldse kohaldatavad.

i) Riisiko jagamine agendi ja käsundiandja vahel (tegeliku ja mittetegeliku agendi eristamine)

47. Ettevõtjat iseloomustab asjaolu, et ta iseseisva osalejana majanduselus kannab oma tegevusega seotud riisikot. Niisiis on otsustav, kas agent kannab enda vahendatud tehingutega seotud riisikot või jääb riisiko käsundiandja kanda. [48]

48. Kui agent ei pea kandma ühtegi riisikot, mis on seotud tema poolt käsundiandjale vahendatud tehingutega, on tegemist *tegeliku agendilepinguga.* Käsundiandja poolt oma esindajale tehingute hankimisel selliste tingimuste kehtestamine nagu kindlaks määratud hinnad jaekliendile müümisel on ainult agendi selliste üldiste kohustuste tagajärg nagu esindatava huvide eest hoolitsemine ning kõigi põhjendatud juhiste täitmine. [49] Sellisel juhul ei ole agent oma iseseisvast õiguslikust seisundist olenemata vastavate toodete turul iseseisev majanduselus osaleja (ettevõtja), vaid tema positsioon nimetatud turul on sarnane töötaja [50] või käsundiandja või tema tütarettevõtja [51] kaubandusesindaja

48 — Vt selles tähenduses eespool 47. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Suiker Unie (punktid 538–542, eelkõige punkt 541) ja eespool 41. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Volkswagen ja VAG Leasing (punkt 19). Vt lisaks eespool 45. joonealuses märkuses viidatud komisjoni suunised vertikaalpiirangute kohta (punkt 13) ja komisjoni teatis — ainuõiguslikud turustuskokkulepped agentidega (EÜT 1962, 139, lk 2921, I jagu).

49 — Vt selle kohta nõukogu 18. detsembri 1986. aasta direktiiv 86/653/EMÜ füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsevate kaubandusagentide tegevust käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (EÜT L 382, lk 17, edaspidi „direktiiv 86/653"), eelkõige selle artikkel 3, ja eespool 48. joonealuses märkuses viidatud komisjoni teatis ainuõiguslike turustuskokkulepete kohta agentidega (II jagu).

50 — Vt selle kohta 16. septembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-22/98: Becu jt (EKL 1999, lk I-5665, punkt 26).

51 — Vt selle kohta 24. oktoobri 1996. aasta otsus kohtuasjas C-73/95 P: Viho *vs.* komisjon (EKL 1996, lk I-5457, punktid 15–17).

omaga. Agent muutub nii käsundiandja abiüksuseks, kes on ettevõttesse integreeritud. [52] Mõlemad moodustavad käsundiandja toodete turustamisel majanduslikult ühtse üksuse ja käituvad sellel turul ühtselt. [53]

49. Kui agendi vahendatud tehingute finantsriske kannab ta vähemalt osaliselt ise, on tegemist *mittetegeliku agendilepinguga,* kusjuures agendi seisund on lähedane enda arvel tegutseva vahendaja (keda nimetatakse ka iseseisvaks ettevõtjaks) seisundile. Sellisel juhul on ka agent ise käsundiandja kauba ja teenuste turul käsitletav ettevõtjana ning tema kokkuleppeid käsundiandjaga tehingute muretsemise üksikasjade kohta tuleb hinnata EÜ artikli 81 alusel. [54]

50. Ainult ääremärkuse korras olgu öeldud, et komisjon asus suulises menetluses — erinevalt oma kirjalikest märkusest — seisukohale, et agenti tuleb siiski käsitleda ettevõtjana EÜ artikli 81 tähenduses. See arvamus ei veena mind. Sellise seisukoha tagajärg on — vastupidi tavaliselt levinud määratlusele [55] —, et ettevõtjana tuleb käsitleda ka vahendajat, kes vastaval toodete turul ei tegutse majanduslikult iseseisvalt ning ei kanna riisikot, vaid täidab oma käsundiandja juhiseid, näiteks seoses käsundiandja kauba ja teenuste jaemüügihinnaga. [56]

51. See puhtalt dogmaatiline küsimus on aga Euroopa Kohtule esitatud küsimusele vastamisel praktika jaoks väheoluline. Kokkuvõttes on komisjongi seisukohal, et vahendatud tehingute puhul sõltub agendi ja käsundiandja vahel riisiko jagamisest see, kas käsundiandjaga kokkulepitud tingimused, näiteks jaemüügihindade kohta, on EÜ artik-

52 — Eespool 41. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsust Volkswagen ja VAG Leasing *ei* tule mõista selliselt, et agendi integreerimine käsundiandja ettevõttesse ning tehinguriisiko kandmine käsundiandja poolt on *kaks erinevat kriteeriumi.* Nimetatud otsuse punktis 19 on küll märgitud, et: „agendid võivad kaotada iseseisva ettevõtjana tegutsemise staatuse üksnes siis, kui nad ei kanna mitte ühtegi käsundiandja eest läbiräägitavatest lepingutest tulenevat riski *ja* kui nad tegutsevad käsundiandja ettevõttesse integreeritud abiüksusena" (kohtujuristi kursiiv). Turul, millel käsundiandja tooteid võõrandatakse, on agendi integreerimine käsundiandja ettevõtjasse ning käsundiandja poolt tehinguriisiko kandmine ühe ja sama medali kaks poolt. Kohtupraktika, milles agendi integreerituse küsimus oli erilise tähtsusega, käsitles sellele vastavalt mitte niivõrd käsundiandja toodete turgu kuivõrd sellest eristatavat agendi vahendusteenuste turgu (vt selle kohta käesolev ettepanek, punktid 44 ja 45).

53 — Selle kohta vt eespool 47. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Suiker Unie (punktid 539, 541, 542) ja Esimese Astme Kohtu 15. septembri 2005. aasta otsus kohtuasjas T-325/01: DaimlerChrysler (EKL 2005, lk II-3319, punktid 85, 86 ja 88). Vt lisaks eespool 45. joonealuses märkuses viidatud komisjoni suunised vertikaalpiirangute kohta (punkt 13) ja eespool 48. joonealuses märkuses viidatud komisjoni teatisainuõiguslikud turustuskokkulepped agentidega.

54 — Eespool 47 joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Suiker Unie (punktid 541 ja 542), eespool 41 joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Volkswagen ja VAG Leasing (punkt 19) ja eespool 53 joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus DaimlerChrysler (punkt 87).

55 — Vt eespool käesolev ettepanek, punkt 43.

56 — Selles osas on ebaselged ka eespool 45. joonealuses märkuses viidatud komisjoni suunised vertikaalpiirangute kohta (punkt 15), kus tegelikku agenti nimetatakse küll iseseisvaks ettevõtjaks, aga samas eitatakse tema õigust tegeleda iseseisva majandustegevusega.

li 81 alusel keelatud või mitte. Kas nimetatud riisiko jagamine võtta aluseks juba agendi ettevõtjastaatuse hindamisel, või muutub see oluliseks alles siis — see näib olevat komisjoni seisukoht — kui hinnatakse käsundiandja ja agendi vahelise kokkuleppe vastuolu konkurentsikeeluga, ei ole tähtis. Mõlemal juhul annab riisiko jagamine teavet selle kohta, kas EÜ artiklis 81 sisalduv keeld ning erandid grupierandi määrustes kuuluvad kohaldamisele või mitte.

ii) Agendi ja käsundiandja vahel tegeliku riisiko jagamise hindamise kriteeriumid

52. Kas agent kannab ise käsundiandja kasuks tegutsemisel finantsriske või kannab seda riski käsundiandja ise, sõltub konkreetse juhtumi kõikide asjaolude hindamisest kogumis, mis on siseriikliku kohtu ülesanne. [57] Euroopa Kohus peab talle andma siiski viiteid ühenduse õiguse sätete tõlgendamise kohta, mis kergendaks siseriiklikul kohtul põhikohtuasjas asjakohase otsuse tegemist. [58]

53. Otsustav ei ole niivõrd formaalne käsitlus, mis lähtub vahendaja nimetustest agent, komisjonär, iseseisev ettevõtja või turustaja, vaid majanduslik lähtepunkt vahendaja rollist konkreetses ärisuhtes. Nii ei saa Euroopa Kohus anda siseriiklikule kohtule ammendavat loetelu kriteeriumidest, vaid ainult osundada, millised kriteeriumid võimaldavad tavaliselt sellistel asjaoludel, nagu esinevad käesolevas kohtuasjas, teha järeldusi poolte vahel riisiko jagamise kohta. [59]

54. Selles kontekstis on olulised kaks peamist riisiko liiki: esiteks käsundiandja kauba puhul *tootespetsiifiline risk*, teiseks nende toodete turustamisel *tehinguspetsiifiline investeerimisrisk*.

55. *Tootespetsiifiline risk* hõlmab vastutust kauba transpordikulude ja hoidmise eest, selle kauba põhjustatud kahju eest ning vastutust juhul, kui kaubale ei leita ostjat (müügirisk).

56. Tootespetsiifilise riski hindamise lähtekoht peaks olema võõrandatava kauba oman-

57 — Vt selle kohta eespool 37. joonealuses märkuses viidatud kohtupraktika.

58 — Vt selle kohta eespool 38. joonealuses märkuses viidatud kohtupraktika.

59 — Vt selle kohta eespool 45. joonealuses märkuses viidatud komisjoni suunised vertikaalpiirangute kohta (punktid 16 ja 17).

disuhted.[60] Kui kaup jääb, nagu väidab Cepsa, käsundiandja omandisse kuni selle omandamiseni kolmanda isiku poolt, viitab see, et käsundiandja kannab ka riisikot. Kui aga kauba omand läheb agendile juba varem üle, vihjab see, et agent kannab ka kaubaga seotud riisikot. Käesolevas asjas on teada, et teenindusjaamade käitajatele läheb riisiko mootorikütuse eest üle alates hetkest, kui mootorikütus on mahutites. Igal juhul tähendab see, et teenindusjaamade käitajatel on vähemalt omanikusarnane seisund ja on argument selle kasuks, et nad kannavad tootespetsiifilist riski juba enne mootorikütuse müümist lõpptarbijale.

57. Tootespetsiifilise riski kandmise kohta annab lisaks omandisuhetele kauba üle teavet ka see, kes kannab kauba veokulud.[61] Selles ulatuses, milles agent osaleb veokulude katmises, kannab ta ka kaubaga seotud riisikot. Eelotsusetaotluses selle kohta andmed puuduvad. Cepsa aga märgib, et tema kannab kõik veokulud ise ja neid ei kata teenindusjaamade käitajad, kellele ta tarnib. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab Cepsa väidetut kontrollima. Seejuures tuleb eelkõige kindlaks teha, ega praktikas ei ole veokulud jäetud teenindusjaamade käitajate kanda *kaudselt*, sisaldudes Cepsale mootorikütuse eest võlgnetavas summas. Ainult juhul kui Cepsa veokulude kohta väidetu osutub õigeks ka pärast sellist kontrolli, võib sellest järeldada, et tootespetsiifilist riski kannab selles osas tema ja mitte teenindusjaamade käitajad.

58. Lisaks tuleb kontrollida, kes kannab kauba hoidmise kulud ja vastutab võimaliku kahju eest, mis kaubal tekib või mida kaup põhjustab kolmandatele isikutele.[62] Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib üksnes, et teenindusjaamade käitajad on kohustatud hoidma mootorikütust nõuetekohaselt ja vastutavad kauba mis tahes kao, reostamise või segunemise eest ning selle tõttu tekkinud kahju eest nii Cepsa kui ka kolmandate isikute ees. Ebaselge on siiski, kes kannab mootorikütuse hoidmise kulud ja kas teenindusjaamade käitajad vastutavad võimaliku kahju eest sõltumata süüst või, nagu on öelnud Cepsa, üksnes süü olemasolul.[63] Kui mootorikütuse hoidmise kulud jäävad teenindusjaama käitaja kanda ning ta vastutab

60 — Vt eespool 45. joonealuses märkuses viidatud komisjoni suunised vertikaalpiirangute kohta (punkt 16).

61 — Vt eespool 45. joonealuses märkuses viidatud komisjoni suunised vertikaalpiirangute kohta (punkt 16, esimene taane).

62 — Vt eespool 45. joonealuses märkuses viidatud komisjoni suunised vertikaalpiirangute kohta (punkt 16, kolmas ja kuues taane), kauba hoidmise kohta vt eespool 48. joonealuses märkuses viidatud komisjoni teatis ainuõiguslikud turustuskokkulepped agentidega (I jagu).

63 — Igal juhul ei ole asjas tähtsust konföderatsiooni vaidlustatud Cepsa argumendil, mille kohaselt ei ole seni esinenud juhtumit vastutusega seoses. Cepsa ja nende teenindusjaamade, mille tarnija ta on, vahelise ärisuhte hindamisel on otsustav üksnes see, kes kannab võimaliku kahju tekkimise riisikot, mitte see, kas antud riisiko on ka realiseerunud.

sõltumata süüst, on see argument selle kasuks, et tootespetsiifilist riski kannab selles osas teenindusjaama käitaja.

59. Viimaks sõltub see ka sellest, kes kannab käsundiandja kauba müügiriski, see tähendab riski, kui kaubale ei leita ostjat. [64] Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib üksnes, et teenindusjaama käitajad on kohustatud Cepsale tasuma mootorikütuse ja muude kütuste eest üheksa päeva jooksul alates nende teenindusjaama tarnimisest ja et nad saavad samal ajal Cepsalt neile kuuluva tasu. Sellised sätted, mis ei ole otseselt seotud kindla aja jooksul müüdud mootorikütuse kogusega, viitavad sellele, et müügiriski kannavad vähemalt osaliselt teenindusjaamade käitajad ja neid käsitletakse iseseisvate vahendajatena.

60. Müügiriski jagamist tuleb teisiti hinnata üksnes juhul, kui Cepsa poolt tarnitava mootorikütuse müügiaeg ei ületa mingil juhul üheksapäevalist tähtaega, [65] niisiis juhul, kui mootorikütust ei hoita teenindusjaamades mitte kunagi kauem kui üheksa päeva ja see oleks Cepsaga arveldamise hetkeks alati täielikult maha müüdud. Sellisel juhul seisnevad teenindusjaamade käitajate maksed Cepsale ainult agendi poolt käsundiandja jaoks vahendatud tehingutest tegelikult saadud sissetuleku edastamises, ilma et teenindusjaamade käitajad peaksid selles osas müügiriski kandma. Euroopa Kohtus on konföderatsioon ja Cepsa selles osas põhikohtuasja asjaolusid erinevalt kirjeldanud ja hinnanud.

61. Samuti kannab Cepsa müügiriski juhul, kui teenindusjaama käitajal oleks *tegelik* võimalus, jätta Cepsaga arveldamise ajal Cepsa tarnitud ja kolmandatele isikutele müümata jäänud mootorikütuse osa [66] eest Cepsale maksmata [67], nii et üheksapäevase tähtaja jooksul kuuluks maksmisele ainult tegelikult lõpptarbijatele müüdud mootorikütus. Selle kohta on konföderatsioon Euroopa Kohtus selgitanud, et Cepsa kasutatav arveldussüsteem ei näe selliseid mahaarvamisi iga kord üheksa päeva pärast mootorikütuse tarnimist võlgnetavast maksest ette ja mahaarvamisi oleks maksustamisega seotud põhjustel raske käsitseda. Antud asjaolude kontrollimine on siseriikliku kohtu ülesanne.

64 — Vt eespool 45. joonealuses märkuses viidatud komisjoni suunised vertikaalpiirangute kohta (punkt 16, kolmas ja seitsmes taane).

65 — Antud juhul ei ole piisav kõigis teenindusjaamades, mille tarnija Cepsa on, üksnes mootorikütuse müügiks kuluva keskmise aja arvestamine, sest müügiks kuluv aeg võib vastavalt teenindusjaama asukohale, suurusele ning klientide arvule olulisel määral erineda.

66 — Niisiis Cepsa poolt tarnitud mootorikütuse selle osa eest, mida teenindusjaamas ei ole suudetud maha müüa selle üheksa päeva jooksul, mis jääb Cepsa tarne ning talle maksmise vahele.

67 — Seejuures ei ole vajalik ega ka realistlik, et müümata jäänud mootorikütus füüsiliselt Cepsale tagasi antakse ja Cepsa selle jälle tagasi veaks. Juba Cepsale müümata mootorikütuse eest võlgnetava makse tähtaja pikendamine kuni selle ajani, mil kütus tegelikult lõpptarbijale müüakse, tooks kaasa müügiriski jäämise Cepsale.

62. Agendi vahendatud tehingutest tuleneva riisiko hulka kuulub lisaks äsja analüüsitud tootespetsiifilisele riskile ka *tehinguspetsiifiline investeerimisrisk*. Selle all peetakse silmas eelkõige investeeringuid infrastruktuuri (teenindusjaama puhul näiteks mootorikütuse mahuti soetamine) või reklaami seoses käsundiandja toodete turustamisega. [68] Sel määral, mil määral kannab neid kulusid agent, osaleb ta ka käsundiandja jaoks vahendatud tehingutega seotud riisiko kandmises. Selle kohta puuduvad aga eelotsusetaotluses andmed täielikult. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on tuvastada selleks vajalikud asjaolud.

63. Kokkuvõttes pole käesolevas asjas välistatud, et tootespetsiifilise riski ja tehinguspetsiifilise investeerimisriski kohta nimetatud kriteeriumid annavad kirju pildi. Selles osas tuleb meelde tuletada, et mainitud kriteeriumidest tulenevad üksnes pidepunktid agendi ja käsundiandja vahelise riisiko jagunemise kohta. Otsustava tähendusega on aga, nagu juba märgitud, üksikjuhtumi asjaoludele kogumis antav hinnang.

64. Juba juhul, kui agent kannab ainult osa nimetatud kuludest või kohustustest, on tema seisund lähedane iseseisva ettevõtja omaga, nii et teda ei saa enam käsitleda käsundiandjaga ühtse majandusliku üksusena, vaid ta on käsundiandja toodete turul iseseisev ettevõtja; kui agent ei kanna mitte ühtegi käsundiandjale vahendatavatest tehingutest tulenevat riski, saab teda lugeda tegelikuks agendiks, kes on üksnes käsundiandja abiüksus. [69] Viimast tuleb eeldada ka juhul, kui agent osaleb mainitud riskide kandmises vaid ebaolulisel määral. [70] Sest majanduslikust seisukohast lähtudes ei ole erinevust selles, kas agent *ei kanna* või kannab ainult *täiesti ebaolulisel määral* tema vahendatud tehingutest tulenevaid riske.

65. Seejuures ei olene läbiviidava hindamise tulemus *tasu riskist*. Nimelt iseloomustab tüüpilise agendi tegevust asjaolu, et tema tasu sõltub täiesti või osaliselt tema enda töötulemusest, eelkõige vahendatud tehingute arvust ja/või väärtusest. [71] Seepärast on

68 — Vt eespool 45. joonealuses märkuses viidatud komisjoni suunised vertikaalpiirangute kohta (punkt 16, teine ja viies taane). Investeeringute tähtsust, mida tehakse seoses teenindusjaamalepingutega selleks, et kohandada müügikoha kuvandit turustatava kaubamärgi omaga, rõhutatakse 7. detsembri 2000. aasta otsuses kohtuasjas C-214/99: Neste (EKL 2000, lk I-11121, punkt 34).

69 — Eespool 41. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Volkswagen ja VAG Leasing (punkt 19) ja eespool 53. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus DaimlerChrysler (punkt 87); vt ka eespool 45. joonealuses märkuses viidatud komisjoni suunised vertikaalpiirangute kohta (punktid 15 ja 17).

70 — Vt selle kohta eespool 45. joonealuses märkuses viidatud komisjoni suunised vertikaalpiirangute kohta (punktid 15 ja 17).

71 — Direktiivi nr 86/653 artikli 6 lõige 2. Vt ka eespool 45. joonealuses märkuses viidatud komisjoni suunised vertikaalpiirangute kohta (punkti 15 lõpp ja punkt 16, eelkõige kolmas taane).

tavaliselt tasu risk agendi kanda, ükskõik kas tegemist on tegeliku või mittetegeliku agendiga.

iii) Riisiko jagamise tagajärjed teenindusjaama lepingutes kindlaks määratud hindade hindamisele konkurentsiõiguse kohaselt

66. Selles osas, milles riisiko jagamise hindamise tulemus on, et teenindusjaamade käitajad, kelle tarnija Cepsa on, esindavad teda tegelike agentidena ja seega on temaga majanduslikult ühtsed, ei kuulu vaidlusalused teenindusjaamalepingute sätted ettevõtjatevahelise kokkuleppe puudumise tõttu ei EÜ artikli 81 ja seega ka mitte grupierandeid sätestavate õigusnormide kohaldamisalasse määrustes nr 1984/83 või nr 2790/1999. Nendes lepingutes sätestatud kindlaks määratud jaemüügihindu ning muid tingimusi ei saa järelikult nende õigusnormide alusel hinnata. [72]

67. Kui teenindusjaamade käitajaid on nende poolt kantava riisiko alusel võimalik lugeda mittetegelikeks agentideks või iseseisvateks ettevõtjateks ning seega iseseisvateks ettevõtjateks majanduselus, tuleb teenindusjaamalepinguid hinnata EÜ artikli 81 ja asjakohaste grupierandi määruste sätete alusel.

68. Viimasel juhul tuleb täielikkuse huvides märkida veel järgmist.

69. Esiteks tuleb arvestada, et EÜ artikliga 81 ja seega ka võimalike grupierandi määrustega on hõlmatud ainult ettevõtjatevahelised kokkulepped, mille eesmärgiks või tagajärjeks on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi. Väljakujunenud kohtupraktikast [73] tuleneb, et selleks ei tule vaadelda mitte ainult ühte agendilepingut, vaid arvestada ka nende majanduslike ja õiguslike asjaolude kogumit, mille taustal see leping on sõlmitud. Eelkõige tuleb arvestada seda, et igal üksikul lepingul võib teiste samasuguste lepingutega koos olla konkurentsile kumulatiivne mõju. Seepärast tuleb hinnata, milline mõju on sellel lepingul koos teiste samasuguste lepingute „kimbuga" teiste sama liikmesriigi või teistest liikmesriikidest pärinevate konkurentide võimalus-

72 — Vt selle kohta ka eespool 45. joonealuses märkuses viidatud komisjoni suunised vertikaalpiirangute kohta (punkti 15 lõpp ja punkt 18, eelkõige kolmas taane).

73 — 12. detsembri 1967. aasta otsus kohtuasjas 23/67: Brasserie De Haecht (EKL 1967, lk 544, 555 ja 556), eespool 47. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Suiker Unie (punkt 549), 28. veebruari 1991. aasta otsus kohtuasjas C-234/89: Delimitis (EKL 1991, lk I-935, eelkõige punktid 13–15 ning 19 ja 20), 30. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-230/96: Cabour (EKL 1998, lk I-2055, punkt 50) ja eespool 68. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Neste (eelkõige punktid 25–27).

tele antud turul end sisse seada või oma osa sellel turul suurendada.

70. Selles osas, milles siseriiklik õigus viitab ühenduse õigusele üksnes puhtalt siseriiklikku laadi olukordades, ei ole tähtis, kas vaidlusalused teenindusjaama lepingud võivad kahjustada liikmesriikide vahelist kaubandust.[74] Ka ei ole sellisel juhul vaja hinnata mitte teenindusjaamalepingute mõju ühisturule, vaid Hispaania konkurentsiõiguse kohaselt asjaomasele turule.

71. Grupierandi määruste puhul EÜ artikli 81 lõike 3 tähenduses tuleb arvestada asjaoluga, et alates 1. juunist 2000 asendas määrust nr 1984/83 määrus nr 2790/1999. Kokkulepete suhtes, mis 31. mail 2000 juba kehtisid ja mis vastavad küll määruses nr 1984/83 sätestatud erandi tingimustele, kuid ei vasta määruses nr 2790/1999 sätestatud erandi tingimustele, sätestati kuni 31. detsembrini 2001 kestev üleminekuperiood.

72. Milline tähendus on alates 1. juunist 2000 kuninga dekreedi nr 157/1992 artikli 1 lõike 1 punktis b sisalduval viitel määrusele nr 1984/83, on siseriikliku õiguse küsimus ja sellele hinnangu andmine kuulub üksnes siseriikliku kohtu pädevusse.[75]

73. Igal juhul aga ei loo vanad grupierandeid käsitlevad õigusnormid määruses nr 1984/83 ega uued grupierandeid käsitlevad õigusnormid määruses nr 2790/1999 erandit teenindusjaamalepingutele, milles teenindusjaama käitajatele on kehtestatud kindlaks määratud jaemüügihinnad, EÜ artikli 81 lõikes 1 sätestatud keelust.[76] Selline erand ei nähtu nendest määrustest isegi mitte laiendava tõlgendusega.[77] Lisaks tuleneb määruses nr 2790/1999 sisalduvatest grupierandi normidest, et määruse artikli 3 alusel ei kehti erandid juhul, kui turuosa on suurem kui 30%.

74 — Liikmesriikidevahelise kaubanduse võimalik kahjustamine on oluline vaid sedavõrd, kuivõrd ühenduse õigus kuulub kohaldamisele otseselt (ja mitte üksnes kaudselt siseriiklikus õiguses oleva viite kaudu); vajadusel ühenduse õiguse ja siseriikliku õiguse samaaegse kohaldamise kohta vt määruse nr 1/2003 artikli 3 lõige 1; liikmesriikidevahelise kaubanduse kahjustamise kohta vt lisaks 25. oktoobri 2001. aasta otsus kohtuasjas C-475/99: Ambulanz Glöckner (EKL 2001, lk I-8089, punkt 47 jj, eelkõige punkt 48) ja 28. jaanuari 1986. aasta otsus kohtuasjas 161/84: Pronuptia (EKL 1986, lk 353, punkt 26) ning komisjoni teatis pealkirjaga „Juhised riikidevahelise kaubanduse mõjutamise mõiste kohta EÜ asutamislepingu artiklites 81 ja 82" (ELT 2004, C 101, lk 81).

75 — Vt eespool 17. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsused Dzodzi (punktid 41 ja 42) ning Leur-Bloem (punkt 33).

76 — Määruses nr 2790/1999 on see sõnaselgelt sätestatud juba artikli 4 lõike 1 punktis a. Sama tuleneb määruse nr 1984/83 kohaldamisalas määruse teenindusjaamalepinguid käsitlevatest artiklitest 10–13 jäävast üldpildist, milles on küll lubatud ainuõiguslikud ostukokkulepped (vt eelkõige artikkel 10 ja artikli 11 punkt a), kuid hindade kindlaksmääramine ei ole ette nähtud (vt artikli 11 sissejuhatus: „Lisaks artiklis 10 tähendatud kohustusele ei kehtestata edasimüüjale mingeid muid konkurentsipiiranguid peale [...]").

77 — Vt selle kohta 24. oktoobri 1995. aasta otsus kohtuasjas C-70/93: Bayerische Motorenwerke (EKL 1995, lk I-3439, punkt 28) ja eespool 73. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Cabour (punkt 30).

VI. Ettepanek

74. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Tribunal Supremo esitatud eelotsuse küsimusele järgmiselt:

1. Ainuõiguslikke ostukokkuleppeid naftakompaniide ja nende teenindusjaamade vahel, kelle tarnija naftakompanii on, milles teenindusjaamad on kohustatud müüma üksnes nimetatud naftakompanii mootori- ja muid kütuseid, tuleb hinnata EÜ artikli 81 alusel ka juhul, kui naftakompanii ja teenindusjaama käitaja vaheline lepinguline suhe on kujundatud komisjoni- või agendilepinguna.

   Alates 1. juunist 2000 võivad sellised kokkulepped vastavalt komisjoni 22. detsembri 1999. aasta määrusele (EÜ) nr 2790/1999 asutamislepingu artikli 81 lõike 3 kohaldamise kohta vertikaalkokkuleppe ja kooskõlastatud tegevuse liikide suhtes olla lubatud.

   Varem võis sellistele lepingutele vastavalt komisjoni 22. juuni 1983. aasta määrusele (EMÜ) nr 1984/83 asutamislepingu artikli 85 lõike 3 kohaldamise kohta ainuõigusliku ostukokkuleppe liikide suhtes kehtida erand EÜ asutamislepingu artikli 85 lõikes 1 [nüüd EÜ artikli 81 lõige 1] sätestatud keelust.

2. Kokkuleppeid naftakompaniide ja nende teenindusjaamade vahel, kelle tarnija naftakompanii on ning milles naftakompanii on mootori- ja muude kütuste kohta sätestanud tingimused seoses jaemüügihindade ning müügi- ja käitamise tingimuste ja meetoditega, tuleb EÜ artikli 81 alusel hinnata juhul, kui teenindusjaama käitajad müüvad mootori- ja muid kütuseid kolmandatele isikutele kas enda arvel või vähemalt kui nad kannavad — komisjonäride või agentidena — olulisel määral kolmandatele isikutele müümisega seotud riisikot.

Nendel tingimustel võib sellistele kokkulepetele alates 1. juunist 2000 kohaldada määrust (EÜ) nr 2790/1999 ja enne seda võis neile kokkulepetele kohaldada määrust (EMÜ) nr 1984/83.